

Makale Türü: Araştırma Makalesi

**Gazete Haberleriyle Desteklenmiş Sosyal Bilgiler Dersi Deneyimi
Öğrencilere Çoklu Bakış Açısı Kazandırmak Noktasında Ne Denli
Etkilidir?: Bir Eylem Araştırması¹**

Cemal Gökhan OL²

*Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler Öğretmeni,
Orcid id: 0000-0001-7927-2751*

Yücel KABAPINAR³

*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü,
Orcid id: 0000-0001-6039-0096*

ÖZ

Öğrencilerin sosyal bilimlerin metodolojisi doğrultusunda düşünmelerini ve uygulamalar yapmalarını sağlamak, kendisine sunulan yazılı, görsel vb. kaynakları değerlendirerek çoklu bakış açısını, karar verme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek açısından gazete haberleri, sosyal bilgiler dersi için önemli bir kaynaktır. Öğrenciler geçmişteki veya günümüzdeki sosyal problemlerle gazete gibi ilgi çekici, öğrencileri konuşmaya ve görüş bildirmeye teşvik eden bir kaynak aracılığıyla karşılaştırıldığında, günlük yaşamla dersler arasında ilişki kurulması da sağlanır. Bu çalışmanın amacı, gazete haberlerinin bir kaynak olarak kullanıldığı sosyal bilgiler öğrenme ortamlarında öğrencilerin sınıf içi iletişimde ortaya koydukları çoklu bakış açısı içeren ifadelerin niteliğini değerlendirmektir. Bu araştırmada, yeni bir öğretim uygulamasının etkileri araştırıldığından, nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Avrupa yakasındaki bir devlet okulunda 6. sınıfa devam eden 31 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın uygulayıcısı aynı zamanda araştırmacı olan öğretmendir. Araştırmada veri toplama aracı olarak gazete haberlerini temel alan bir anlayışla hazırlanan ve uygulanan öğretim sürecindeki sınıf içi iletişim kesitlerinden yararlanılmıştır. Sınıf içi iletişim kesitleri önceden belirlenen ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda; gazete haberlerinin kullanıldığı öğrenme ortamlarında, öğrencilerin kendi görüşleriyle öğrenme sürecine dahil olmalarını anlatan bence/bana göre ifadelerini kullanma, arkadaşının görüşüne katılma ya da katılmama, empati kurma, farklı görüşlere/farklılıklara saygı duyma, görüş değiştirme gibi durumlara sıkça rastlanmıştır. Bu açıdan gazete haberlerinin kullanıldığı öğrenme ortamlarında öğrencilere sosyal bilimler metodolojisinin kazandırmayı hedeflediği karar verme, problem çözme ve eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılabilceği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Gazete, Çoklu bakış, eleştirel düşünme, empati

**How Effective Is Social Studies Course Experience Supported with Newspaper News in
Acquiring Students Multiple Perspectives?: An Action Research**

ABSTRACT

Newspaper news is an important source for the social studies course in terms of enabling students to think and make applications in line with the methodology of social sciences, to develop multiple perspectives, decision-making and critical thinking skills by evaluating the written, visual, etc. sources presented to them. When students are exposed to past or present social problems through an interesting source such as a newspaper, which encourages students to speak and express their opinions, it is also possible to establish a relationship between daily life and lessons. The purpose of this study is to evaluate the quality of students' expressions of multiple perspectives in classroom communication in social studies learning environments where newspaper news is used as a source. In this study, since the effects of a new teaching practice were investigated, action research, one of the qualitative research designs, was used. The study group of the research consisted of 31 students attending the 6th grade in a public school on the European side of Istanbul in the 2016-2017 academic year. The implementer of the research is the teacher who is also the researcher. As a data collection tool in the study, in-class

¹ Bu çalışma araştırmacının 2019 yılında hazırladığı "Gazete Haberlerini Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanmak: Bir Eylem Araştırması" isimli yüksek lisans tezinin bulgularından yararlanılarak yazılmıştır.

² **Sorumlu Yazar:** Öğretmen, Cemal Gökhan OL, E-mail: c.gkhn.ol@hotmail.com

³ **Diğer Yazar:** Prof.Dr., Yücel KABAPINAR, E-mail: ykabapinar@marmara.edu.tr

communication segments in the teaching process prepared and implemented with an understanding based on newspaper news were used. In-class communication segments were evaluated according to predetermined criteria. As a result of the research; in the learning environments where newspaper news were used, situations such as using the expressions "in my opinion/according to me", agreeing or disagreeing with the opinion of a friend, empathising, respecting different opinions/differences, and changing opinions were frequently encountered. In this respect, it has been seen that in learning environments where newspaper news is used, students can gain high-level thinking skills such as decision-making, problem solving and critical thinking, which social sciences methodology aims to gain.

Key words: Newspaper, multiple perspectives, critical thinking, empathy

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi, yapısı itibariyle güncel veya geçmişte gerçekleşen olaylar/durumlar üzerinden öğrencilere genel kültür bilgileri ve günlük yaşam deneyimleri edindirmeyi amaçlayan, öğrencileri gündelik veya tarihsel sorunlar üzerinde konuşmaya/tartışmaya/fikir belirtmeye teşvik eden, sosyal bilimlerin süzgecinden geçen bilgileri bu alana özgü araştırma/inceleme yöntemleriyle inceleyen, öğrencilere sosyal bilimcilerin metodolojisini ve yaklaşımlarını kazandırmaya çalışan bir derstir. Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi'ne (NCSS) göre Sosyal Bilgiler dersinde sosyal bilimlerin tarih, coğrafya, felsefe, ekonomi, hukuk, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji gibi çeşitli disiplinlerinden yararlanılarak, öğrencilerde yurttaşlık yetkinliği geliştirmek ve demokratik bir toplumun üyelerine bilinçli ve mantıklı kararlar alma becerileri kazandırmak amaçlanır (NCSS, 1994, s.7). 2005 yılından itibaren Türk eğitim sisteminde meydana gelen değişim, sosyal bilgilerin dayandığı bu temellerle ilişkili olarak sosyal bilimlerin yönteminin, kavram ve bakış açılarının kullanımını da Sosyal Bilgiler öğretim programlarının söylemlerinde gündeme getirmiştir. Bu anlamda 2005 yılından 2018 yılına dek pek çok değişim gösteren Sosyal Bilgiler öğretim programlarının tamamında yer alan olasıdır ki nadir tümcelerden biri aşağıdaki tümcedir; *“Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin, vb.) bilimsel yöntemleri sezdirilmelidir” (MEB, 2005b, 4; MEB, 2018, 10).*

Bu bağlamda 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında şunlar da ifade edilmiştir (MEB, 2004b);

- *“Kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumları olabileceği fark ettirilmelidir” (s. 5),*
- *“Bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp, sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş; sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış vatandaşları yetiştirmek... (s. 44).*

Sosyal bilgiler öğretim programındaki ifadeler, ders kitaplarının somutluğunda ne denli gerçekleştirildiği bir tarafa bırakılmak şartıyla, çok önemli bir dönüşümü simgelemektedir. Bu anlamda coğrafya, tarih ve diğer sosyal bilim dallarının bilimsel yöntemlerinin öğrenciye sezdirilmesi bir temel amaç olarak ifade edilmiştir. Sonraki açıklamalarda bunların neler olabileceğine ilişkin detaylar da verilmektedir. “Kaynak kullanımı” ve “kanıt değerlendirmeye dayalı akıl yürütme”, “kanıtın sınırlılıkları” ve en önemlisi de “tarihin farklı yorumları olabileceği”nin öğrenciye fark ettirilmesi Türk eğitim sisteminde sosyal bilimlerin yöntem, kavram ve bilgi üretim süreçlerine ilk kez gönderme yapan ifadelerdir. Yine devamındaki “Bilginin sosyal ve kültürel bağlam içerisinde deneyimlere göre yorumlanması” ve “Sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış” vatandaşların yetiştirilmesi ifadeleri bütüncül bir sosyal bilim vurgusunu gündeme getirmiştir. Bu anlamda sosyal bilginin oluşturulma sürecindeki kaynak ve kanıtların yaşamsal işlevleri, bu öneme karşın kanıtlarda olabilecek sınırlılıkların varlığı, sosyokültürel bağlam nedeniyle kanıtı ve olayı yorumlamanın farklı olabileceğinin doğallığı ve tüm bunların sonucunda sosyal

bilimlerdeki olay ve durumlara ilişkin çoklu bakışların kaçınılmazlığı 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında gündeme getirilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında da sosyal bilimlerin yöntemleri ve kaynak/kanıt kullanımına ilişkin bazı ifadeler bulunmaktadır. Programın genel amaçlar kısmında öğrencilerin; *“Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri amaçlanmaktadır”* (s.8) denilmiştir.

Programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kısmında da;

- *“Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır”* (s.10) ifadelerine yer verilmiştir.

Sosyal bilimlerin temel yöntemlerini öğrenmenin ve bunları günlük yaşamda uygulayabilmenin ön plana çıktığı 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında, öğrenilenlerin günlük yaşama aktarılması açısından öğrencilerin sosyal problemlerle yüzleştirmesinin ve bu yolla öğrencilerde problem çözme becerilerinin geliştirilmesinin önemsendiği görülmektedir. Programın özel amaçlar kısmında öğrencilere yönelik olarak; *“Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları”*(s.8) şeklinde bir amaç belirtilmiştir. Programın Sosyal bilgiler öğretim programının temel becerileri kısmında da bir beceri olarak Kanıt kullanma becerisine yer verilmiştir (s.9). Programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kısmında da bu duruma; *“Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir”* (s.10) cümlesiyle vurgu yapılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde Sosyal Bilimlerin yöntemlerinin ve bununla ilişkili olarak kaynak/kanıtların kullanımına yönelik cümlelerin benzerlerini güncel birtakım çalışmalarda da görmek mümkündür. MEB tarafından 2023 yılında yayınlanan K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli”nde öğrencilerin sosyal bilimler alanında kazanması gereken temel becerilerden biri olarak “Kanıt Dayalı Sorgulama ve Araştırma Becerisi” açıklanmıştır. Bu becerinin 6 bileşeni bulunmaktadır. Bunlar da; Meraka Dayalı Soru Sorma, Kaynaklardan Bilgi Toplama, Kaynağı İnceleme, Kaynağı Sorgulama, Kaynağı Yorumlama, Kanıt Dayalı Ürün Oluşturma ve Paylaşma şeklinde açıklanmıştır. Kanıt Dayalı Sorgulama ve Araştırma Becerisine dair yapılan açıklamalarda da kişilerin farklı bakış açılarını fark etmelerinin, tarihsel ya da güncel herhangi bir konuda kendi bakış açılarını geliştirmelerinin ve sosyal bilimlerde mutlak doğrunun olmadığını fark etmelerinin kaynakları incelemekten geçtiğine değinilerek, üretilen tarihsel ya da sosyal bilginin temelinde kanıtların olduğunu fark etmelerinin önemi açıklanmıştır (MEB, 2023).

Sosyal Bilimlerin yöntemi ile yapılandırmacı öğrenme temelindeki bu anlayışların Sosyal Bilgiler gibi kimlik belirleyen bir derste bütüncül bir şekilde anlam kazanabilmesi için sınıf içindeki öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci iletişimi de kendini/bakış açısını ifade etme noktasında da ortaya çıkması gereklidir. Bu anlamda sosyal bilimlerin yöntemi ile yapılandırmacı öğrenme anlayışı temelindeki nitelikli bir sosyal bilgiler dersi için geçerli olabilecek bazı ipuçları aşağıda sunulmuştur. Bunlar (Kabapınar, 2019, s.52-53);

- *çelişki/çatışma/zıtlık/çoklu bakış/farklılıklar içeren veriler/sorunlar/tartışmalı konuların sunulması,*

- ardından bu çelişki/sorun/farklılıklarla ilgili nitelikli soruların sorulması (bir sınıfın ufkunun öğretmen soracağı nitelikli sorulara bağlı aşikârdır.
- çocukların/öğrencilerin kendi bakış açılarını ifade edebilecekleri esnek bir sınıf iklimi yaratınız (öğrenci, sorulan sorulara yanıt verirken “öğretmenim benden ne dememi istiyor acaba” diye düşünmeden kendi olabilmelidir),
- her bir bakış açısının değerli olduğu nosyonunun sınıfta geliştirilmesi,
- öğrencilerin, aynı anda birden fazla bakış açısının makul ve geçerli olabileceğini hissetmesi,
- dersin sonunda da ‘bırakın sınıf düşünsel olarak dağınık kalsın; toparlamayın düşüncesinin öne çıkmasıdır (sürecin tek bir doğruya indirgenmemesi; her bir sonucun kendi içinde var oluş mantığının altının çizilmesi).

Tüm bunların sonucu olarak da, nitelikli bir Sosyal Bilgiler dersi sınıf ortamında, öğretmen-öğrenci ya da öğrenci-öğrenci iletişimde ortaya çıkması gereken sosyal bilimlerin yöntemi temelli jargonlar olmalıdır. Bu jargonların neler olabileceğine ilişkin bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Ortamlarında Sosyal Bilimlere İlişkin Jargonlar

Bence/Bana göre/Bizce/Bize göre, Benim bakış açım/düşüncem/fikrime göre, Bu perspektiften bakacak olursak, Bana öyle geliyor ki... konusunda hemfikirim Bana soracak olursanız Bir de şu açıdan bakacak olursak Kanıtların bana düşündürdüğü şey Arkadaşıma katılıyorum/katılmıyorum gibi geliyor bana Sen ne dersin? Seninle hemfikirim Empati yapacak olursam... Önyargılı olmamak için Dengeli bakmak çabasıyla Senin gibi düşünmek zorunda değilim Benimle aynı şekilde düşünmek zorunda değilsin Katılmasam da düşüncene saygı duyuyorum	Bu tartışmada katılmadığım boyutlar Hemfikir olmadığım şeyler Beni konusunda ikna edemedi. İkilemde kaldığım şeyler Karar veremediğim boyutlar Katıldığım/katılmadığım boyutlar var Yine de bir şeylerin eksik kaldığını düşünüyorum O da doğru bu da doğru gibi Ben böyle olduğunu düşünüyorum Beni ikna etmelisin(iz) Ben öyle düşünmüyorum Tatmin edici bir yanıt değil gibi Üzerinde tartışılması gerektiğini düşünüyorum Tutarsızlıklar olduğunu düşünüyorum Şüphelerim var Daha çok sorgulamak gerekli diye düşünüyorum Daha fazla kanıtı ihtiyaç var Objektif olmaya çalışırsam
Bazı tarihçiler/sosyal bilimciler şeklinde düşünmektedir. Bazı tarihçiler/sosyal bilimciler konusunda hemfikir değillerdir. Tarihçiler/sosyal bilimciler konusuna farklı açılardan bakmaktadırlar. Şu an için var olan kanıtların ışığında sonucuna ulaşılabilir/ulaşamaz. Eldeki kanıtlar/bakış açıları konusunda birbiriyle çelişen farklı sonuçlar türetmektedir. Kanıt sınırlılığı nedeniyle konusunda bir sonuca varılması olanaklı değildir. konusunda eldeki kanıtların güvenilirliği tartışmalıdır. Dengeli yaklaşmak adına konusunda diğer kanıtların da incelenmesi gereklidir.	

(Kabapınar, 2019, s.52-53).

Sosyal bilimlerin metodolojisine uygun bir sınıf içi iletişim dilinin sağlanmasında ve öğrencilerin farklı görüşleri tartıştıkları ve değerlendirdikleri bir öğrenme ortamının oluşturulmasında, Sosyal Bilgiler öğretim programlarında da bahsedildiği üzere öğrencileri sosyal problemlerle yüzleştirme hususu önem kazanmaktadır. Güncel veya tarihi olayları Sosyal Bilgiler dersine taşımak ve bu yolla dersin temel amaçlarına ulaşmayı sağlayabilmek, öğrencileri yaşamın içinden sorunlarla karşı karşıya bırakıp, öğrencilerin sorunların çözümü için akıl yürütmelerine ortam sağlamak adına kullanılacak en geçerli yöntemlerden biri derste gazete haberlerini kullanmaktır (Kabapınar ve Baysal, 2004, s.388). Gazeteler, dünyaya ve insanlığa dair güncel ya da tarihsel birçok konuyu zengin görsel unsurlarla destekleyerek

insanlara sunan kaynaklardır. Gazetelerin resim, fotoğraf, şema, grafik, harita, istatistik gibi birçok bilgi formunu bir araya getirebilen bir yapıya sahip olması Sosyal Bilgiler dersinde gazeteleri önemli bir bilgi kaynağı haline getirmektedir. Gazetelerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılması, okul müfredatı ve günlük yaşam arasındaki ilişkiyi geliştirmekte, öğrencilerin geçmiş ve bugün arasında bağ kurmasına yardımcı olmaktadır. Gazeteler, öğrencileri fikirlerinin olduğu ya da fikirlerini rahatça oluşturabilecekleri güncel konularda konuşmaya, anlamaya, dinlemeye, tartışmaya, sorular sormaya, olgusal bilgileri görüşlerden ayırt etmeye, eleştirel düşünmeye ve problem çözmeye teşvik ederek, öğrencilerin yaşadıkları toplumu/dünyayı tanmasına ve daha duyarlı bir vatandaş olabilmesine katkılar sağlamaktadır (TTKB, 2008). Son yıllarda geliştirilen Sosyal Bilgiler öğretim programlarında sosyal bilimlerin yöntemlerine uygun bir biçimde öğrencilere üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılması amacı doğrultusunda kaynak/kanıt kullanımının önemine de sıkça değinilmektedir. Bu noktada, Sosyal Bilgiler dersi açısından kullanılabilir zengin kaynak türlerinden biri olan gazetelerin derslerde kullanılmasının önemi de anlaşılabilir. Gazetelerden sadece güncel konularda değil tarihsel konularda da yararlanılabileceğini ders kitaplarından örneklemek bu noktada önem arz etmektedir.

İngiliz ders kitaplarında herhangi bir tarihsel konunun anlatımında gazete haberlerinin bir kaynak/kanıt olarak yer almasına birçok örnek vermek mümkündür. Bu noktada "Independence, War, Technology" isimli ders kitabında (Wilkes, 2015, s.50-53) yer alan: 'Aslanlar' gerçekten 'eşekler' tarafından mı yönetiliyordu? isimli konudaki kanıt kullanımından bahsedilecektir. Birinci Dünya Savaşında, İngiltere'nin birçok asker kaybının olması durumundan ötürü suçlananlar İngiliz generaller olmuş ve "aslan" diye nitelenen İngiliz askerlerini yöneten generallere asker kayıplarının sorumluluğunu yükleyecek şekilde "eşekler" benzetmesi yapılmıştır. Konu hakkında çeşitli türlerde 17 kanıttan yararlanılmıştır. Bu kanıtlardan 4 tanesi internet üzerinden veya basılı olarak yayın yapan gazetelerden alınmıştır. Kanıtların orijinal hallerine ve çevirilerine yer verilerek gazetelerin bir kanıt olarak kullanım biçimi bir konu üzerinden tüm boyutlarıyla ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Kaynak: Dr. Gary Sheffield, www.bbc.co.uk

<p>► SOURCE J: From an article by Dr Gary Sheffield, 3 October 2011, www.bbc.co.uk.</p>	<p>'One undeniable fact is that Britain and its allies, not Germany, won the First World War. Moreover, Haig's army played the leading role in defeating the German forces...'</p>	<p>'İnkâr edilemez bir gerçek, Birinci Dünya Savaşı'nı Almanya'nın değil, İngiltere ve müttefiklerinin kazanmış olmasıdır. Dahası, Haig'in ordusu Alman kuvvetlerinin yenilgiye uğratılmasında başrolü oynamıştır...' (s.51)</p>
--	--	--

Kaynak: Tarihçi Dan Snow, www.bbc.co.uk

<p>► SOURCE N: Dan Snow, a historian, 25 February 2014, www.bbc.co.uk.</p>	<p>'During the war more than 200 generals were killed, wounded or captured. Most visited the front lines every day. In battle they were considerably closer to the action than generals are today. Naturally, some generals were not up to the job, but others were brilliant... Within three years, the British had effectively invented a method of warfare still recognizable today. By the summer of 1918, the British Army was probably at its best ever and inflicted crushing defeats on the Germans.'</p>	<p>'Savaş sırasında 200'den fazla general öldürüldü, yaralandı ya da esir alındı. Çoğu her gün cepheyi ziyaret etti. Savaşta, bugün generallerin olduğundan çok daha fazla aksiyona yakındılar. Doğal olarak bazı generaller bu iş için uygun değildi, ama diğerleri çok başarılıydı... Üç yıl içinde İngilizler bugün hâla tanınan bir savaş yöntemi icat etmişlerdi. 1918 yazına gelindiğinde İngiliz Ordusu muhtemelen en iyi durumdaydı ve Almanları ezici yenilgilere uğrattı. (s.52)</p>
---	---	--

Öncelikle sunulan gazete haberlerinin “kaynak” olarak nitelendiği dikkat çekmektedir. Gazete haberlerinin birincisinde İngiliz Ordusu Başkomutanı Haig’in öncülüğünde İngiliz ordusunun kazandığı mutlak zaferden bahsedilirken, ikinci gazete haberindeki “Savaş sırasında 200’den fazla general öldürüldü” ve “Doğal olarak bazı generaller bu iş için uygun değildi” cümleleri İngiliz ordusu açısından her şeyin toz pembe olmadığını göstermektedir.

Kaynak: Express Gazetesi

‘We say the statue should come down. It is a statement that will shock many people who regard the Field Marshal as a symbol of victory... Today, writing in *The Express*, the military historian Alan Clark records that “if the dead could march, side by side in continuous procession, it would take them four days to get past the statue”. We believe that Haig, with his blinkered view of strategy and tactics, bears a heavy and perhaps unforgivable responsibility for those deaths. We do not question his patriotism. But we doubt his judgement and his humanity.’

▲ **SOURCE O:** ‘Time to pull down Haig’s statue?’, *The Express newspaper*, November 1998.

‘Heykelin (Haig’in Heykeli) yıkılması gerektiğini söylüyoruz. Bu, Mareşal’i zaferin sembolü olarak gören pek çok kişiyi şok edecek bir açıklama... Bugün *The Express*’te yazan askeri tarihçi Alan Clark, “eğer ölümler yan yana sürekli bir alay halinde yürüyebilseylerdi, heykeli geçmeleri dört gün sürerdi” diyor. Haig’in strateji ve taktikler konusundaki gözünü kırpmayan bakış açısıyla bu ölümlerde ağır ve belki de affedilemez bir sorumluluk taşıdığına inanıyoruz. Onun vatanseverliğini sorgulamıyoruz. Ancak muhakemesinden ve insanlığından şüphe duyuyoruz.’ (s.52)

Kaynak: General Haig’in oğlu, BBC Haberleri

‘Nobody likes to see his father labelled as a butcher, and I think it’s very important for the good of this country to set the record straight. I found the criticism really rather difficult and sad as his leadership was so important in winning the war. The country could not get anyone better than him and the Somme broke the backs of the Germans. It was a very, very close run thing and frontal attacks were the only way so deaths were inevitable. He was not a brute, he was a very kind, wonderful man and by God, I miss him!’

▲ **SOURCE Q:** The son of General Haig, interviewed in 2006 for BBC News.

‘Hiç kimse babasının bir kasap olarak yaftalanmasından hoşlanmaz ve bence bu ülkenin iyiliği için kayıtları düzeltmek çok önemli. Babamın liderliği savaşın kazanılmasında çok önemli olduğu için bu eleştiriyi gerçekten çok zor ve üzücü buldum. Ülke ondan daha iyisini bulamazdı ve Somme Almanların belini kırdı. Bu çok ama çok yakın bir koşuydu ve cepheden saldırılar tek yöntemdi, dolayısıyla ölümler kaçınılmazdı. O vahşi biri değildi, çok nazik ve harika bir adamdı ve Tanrı şahidimdir ki onu özleyorum. (s.53)

Aynı konu bağlamında sunulan iki gazete haberi birbirine zıt iki görüşü ortaya koymaktadır. Bir haberde İngilizlerin başkomutanı Haig’in askerlerin ölümlerinden sorumlu ve insanlığından şüphe edilecek biri olduğu belirtilirken, diğer haberde Haig’in oğlunun babasının savaştaki masumiyeti ve iyi bir insan oluşundan bahsedilmektedir. Bu iki farklı görüş, bizi bu konuda kesin bir hükme varmanın zorluğunu fark etmeye yöneltmektedir. Tüm gazete haberlerini beraberce düşündüğümüzde, bir tarihsel ya da güncel konunun farklı boyutları hakkında derinlemesine düşünmeye ve bakış açımızı oluşturma sürecinde çok sayıda kaynağı/kanıtı incelemeye olan ihtiyacımız ortaya çıkmaktadır.

Bu kaynakların incelenmesine yönelik ders kitabındaki yönlendirmelerden de bahsetmek gerekmektedir. Kaynakların okunmasından sonra öğrencilerden beklenenler ders kitabında şöyle ifade edilmiştir: “Generaller hakkındaki görüşlerin bu kadar farklı olmasının nedenlerini açıklayabilir misiniz? Bu kaynaklara - ve Haig (ve generalleri) hakkında oluşturmuş olabileceğiniz fikirlere - dayanarak Haig bir 'kasap' mıydı ve generaller binlerce adamın gereksiz yere ölmesine izin verdikleri için 'eşekler' miydi ... yoksa sadece işlerini yapmaya ve savaşı kazanmaya mı çalışıyorlardı?”. Bu konu kapsamında ele alınan istatistik, fotoğraf, arşiv belgeleri gibi kanıtların tamamı yer sınırlılığında ve çalışmada gazetelerin kullanımına odaklanılmasından ötürü sunulmasa da mevcut örnekler gazetelerin; farklı görüşlerin/bakış açılarının anlaşılmasına, kişilerle empati kurulmasına, var olan durumun tüm boyutlarıyla analiz edilmesine ve öğrenme sürecinin sonunda öğrenciler tarafından kişisel bir bakış açısı oluşturulmasına zemin hazırlayacak kanıtlar olarak kullanıldığını göstermektedir.

TÜSİAD'ın 2002 yılında yayınladığı "Tarih" ders kitabı da kanıt temelli öğrenme yaklaşımına uygun olarak yazılan bir eserdir. Bu çalışmada tarihi olayların veya durumların açıklanmasında çeşitli türden kanıtlardan (Fotoğraflar, karikatürler, istatistikler, arşiv belgeleri, edebi metinler, yasalar, bildirgeler vb.) yararlanılmıştır. Bu kanıtlar arasında gazete haberleri de bir kaynak/kanıt olarak tarihsel bağlam içerisinde çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Örneğin 1936-1939 yılları arasında yaşanan İspanya iç savaşının işlendiği bir konuya ilişkin farklı görüşlerin yansıtılmasında dönemin gazete haberlerinden alıntılar kaynak/kanıt olarak kullanılmıştır.

5 İspanyol iç savaşının böldüğü Fransız entelektüelleri.

a. Bask halkından yana olanlar

İspanyol içsavaşı özellikle Bask ülkesinde tüyler ürpertici bir hal almıştır. Dün, Durango'ya hava bombardımanı düzenlendi.

Bugün, yine aynı yöntemle, savunmasız bir kent ve Bask geleneklerinin beşiği olan Guernica tamamiyle yok edildi.

Durango, Guernica ve pek çok başka yerde, yüzlerce silahsız insan, kadın ve çocuk hayatını kaybetti.

Çok sayıda mültecinin bulunduğu Bilbao da aynı sonla karşılaşma tehdidi altındadır.

İspanya'da çarpışan tarafların niteliği hakkında hangi görüşe sahip olursak olalım, Bask halkının Katolik bir halk olduğu, Bask ülkesinde ibadetlerin hiçbir zaman kesintiye uğramadığı tartışılmaz bir gerçektir.

Bu koşullar altında, Hıristiyan bir halkın acımasızca katledildiğini dünyaya duyurmak için sesini yükseltme görevi, parti ayrımı gözetmeksizin tüm Katoliklere düşmektedir. Guernica'da olduğu gibi açık şehirlerin bombalanmasını hiçbir neden haklı çıkaramaz, hiçbir şey bağışlatamaz.

8 Mayıs 1937'de *L'Aube* ve *La Croix* gazetelerinde yayınlanan metinden alıntı.

b. "Gerçek İspanya"dan yana olanlar

Bu acı dolu saatlerde, biz, Fransızlar, bizi Latin kardeşlerimize bağlayan ırk, gelenek ve kültür bağlarını unutamayız. Geçmişte pek çok kez, özellikle Amerikan bağımsızlık savaşı sırasında, İspanyollarla Fransızların aynı dava için ve aynı bayrak altında çarpıştıklarını unutamayız. Büyük Milletler Savaşı [I. Dünya Savaşı] sırasında da, Pirenelerin diğer yanından binlerce gönüllü gelerek bizimle birlikte savaştı.

Dolayısıyla, İspanya'da bugün barbarlığa karşı medeniyeti, şiddete karşı düzeni ve adaleti, yıkıma karşı geleneği, keyfiliğe karşı kişinin güvence altına alınmasını savunuların zaferini dilemekten başka bir şey yapamayız.

Bu korkunç düşmanlık saatinde ülkelerinin aklını ve kültürünü böylesine onurlu bir biçimde temsil eden adamları selamlıyoruz. Onlara elimizi uzatıyoruz ve kendileriyle dayanışma içinde olduğumuzu bildiriyoruz.

10 Aralık 1937'de *Occident* gazetesinde yayınlanan metinden alıntı.

İnzalayanlardan bazıları: Abel Bonnard, Paul Claudel, Léon Daudet, Pierre Drieu la Rochelle, Ramon Fernandez.

(Kuyuş, 2006, s.99)

Türkiye Cumhuriyeti tarihine ait konulardan örnekler sunmak gerekirse harf inkılabının yapılması, varlık vergisi kanununun çıkarılması gibi konularda gazete haberlerinde yazıları çıkan yazarların görüşleri konuya farklı bir bakış açısı sunmak adına kanıt olarak kullanılmıştır.

2 Yazım reformu.

Bu meseleyi halletmek için kestirme bir yoldan giderek harfleri değiştirmek gerektiğine inanılan son zamanlarda epeyce çoğaldı. Bu harfleri değiştirme yanlılarının bir bölümü doğrudan doğruya Latin harflerinin kabul edilmesini teklif etti. Diğer bölümü yeni ve özel harfler oluşturmaya ve icat etmeğe çalıştı. Fakat hepsi şimdiki elifbeye bırakmadıkları ilerleyemeyeceğimizi iddia etti. [...]

Elifbenin zorluğu ilerlemeye engel olsaydı Japonların ilerleme yolunda bir adım bile atamaması gerekirdi deniliyor. Halbuki görünüşte pek güç görünen Japon elifbesini öğrenmek bizimkinden daha kolaydır.

Elifbemin eksikliklerinin ve zorluklarının pek çoğu kolaylıkla ortadan kaldırılabilir deniliyor. Sonra da bu zorlukların büyük bir bölümünün yazımdaki uygunsuzluktan ileri geldiği ekleniyor. Harflerin yazılma biçimine önem verilerek heceler tamamlanırsa, her kelimenin söylendiği gibi yazılması ilkesi kabul olunursa, yazımdaki tutarsızlığa ve karşılığa son verilirse yazımdaki zorluğun pek büyük bir bölümü birden giderilmiş olur.

Ali Nusret, "Elifbe meselesi", *Tanin*, 28 Nisan 1913.

5 Refik Halit Karay'ın gözüyle Varlık Vergisi.

Bire beş, on beş, yirmi beş kazanırken beş yüz, beş bin, beş yüz bin kazanmayı azımsar olmuştunuz; hâlâ öylesiniz... Senin, sizin yüzünüzden açlar arttı; "vurguncu", "istifçi" gibi yeni çakan yüzüzlüklere uygun, şimdiye kadar dile getirilmemiş kelimeler türedi; öte yandan zelzeleler yüzünden halk meydanlara yığılır, kara kışlarda asker yarı beline kadar karlara gömülü nöbet başında beklerken kılına halel gelmeden, dörtbaşı mamur, bire beş yüz kazanç, içimizde biri vardı; hayır ilerlerine metelik vermiyen biri... Yalova kaplıcalarında şiş karnına masaj yaptırıyor, yahut Yörükali plajında haspaların gergin mayolarını okşuyor; Taksim gazinosunda viski-ler yuvarlayarak İspanyol dansözünün uzun eteklerinin arasından külotunu gözetliyor; kilerine bisküvi tenekeleri, çikolata paketleri, karamela kutuları, şampanya kasaları yerleştiriyor; Sandal Bedesten'i'nde kızına elmas arttırıyor; Suadiye'de oğluna villa kurduruyor, kulüpte karısının şansına veya metresinin hesabına beş bin liraya bir parti bezik oynuyor, iki taksisi hususi otomobil diye emrinde çalıştırıyordu. Bu kimdi? Herhalde ben, biz değildik... Sendin, sizdiniz!

... Bazı güzel duygular vardır: Aza kanaat, vatana sevgi, kanuna itaat, yoksula yardım, aç merhamet, halk derdine ortaklık... Bunlardan zerre kadar nasibini almayan sendin, sizdiniz!

... Dört yıldır bazen için için, bazı kere biyk altından, çok kere de katla katla gülüyordunuz. Dört yıldır gülen sendin, sizdiniz! Şimdi benim, biziz!

"Sendin, sizdiniz: Onurlu tüccar için değil; vurgunculara hitap!". *Tan*, 24 Ocak 1943.

(Kuyuş, 2006, s.320).

(Kuyuş, 2002, s.75).

Gazete haberlerinin kaynak/kanıt olarak kullanım biçimi sadece gazetelerde yer alan farklı görüşlerin metinlerine yer vermek şeklinde gerçekleşmemiştir. Gazete haberleri, konu hakkında bilgi veren veya karikatür, fotoğraf gibi görselleri içeren kanıtlar olarak da yer bulmuştur. Birinci Dünya savaşının başlangıcına dair bilgiler içeren ve savaşın bitiminden sonraki durumu yansıtan iki örnek de gazetelerden alınan farklı türde kanıtlar olarak aşağıda sunulmuştur.

▲ "Babam galip geldiğimizi biliyor mu?"
Abel Fairve'in 2 Kasım 1918 tarihli Echo de Paris gazetesi için yaptığı çizim.

▲ Fransız Petit Parisien gazetesinin ilk sayfası, 29 Haziran 1914.
"Avusturya Veliahı Arçidük Franz-Ferdinand ve eşi dün Bosna'nın Saraybosna kentinde öldürüldüler."

(Kuyuş, 2006, s.275).

(Kuyuş, 2006, s.227).

Şu ana kadar bahsi geçen kitaplarda hem kaynak/kanıt kullanımının ne derecede gerçekleştiğinin, hem de kaynak/kanıt ifadelerinin bahsi geçen ders kitaplarında ne kadar geçtiğinin ortaya konulmasının, bununla birlikte gazetenin bir kaynak/kanıt olarak kullanımının bu eserlerde ne kadar yer aldığının açıklanmasının, sosyal bilimler açısından kaynak/kanıt kullanımının ve gazetelere bir kaynak/kanıt olarak verilen önemin ortaya koyulması bakımından değerli görülmektedir.

Tablo 2. Çeşitli Ders Kitaplarında Kaynak, Kanıt ve Gazete Kullanım Durumu

	TÜSİAD Tarih kitabı (1839-1939)	TÜSİAD Tarih kitabı (1939-2002)	"Independence, War, Technology" kitabı
Kaynak kullanımı	897	698	290
Kaynak ifadesi	37	54	529
Kanıt kullanımı	-	-	14
Kanıt ifadesi	-	-	42
Gazete'nin bir kaynak olarak kullanımı	29	39	10

(Kuyuş, 2002, Kuyuş, 2006, Wilkes, 2015)

TÜSİAD'ın "Tarih" kitaplarının birincisi olan 1839-1939 kitabında kaynak ifadesi doğrudan 37 kez, ikinci kitap olan 1939-2002 kitabında ise 54 kez yer almıştır. Bununla birlikte kitap genelinde kaynakçası da verilen birçok kaynaktan yararlanılmıştır. Bu örnekler de kaynak kullanımı kapsamında değerlendirilip sayısal sonuçlar tabloda gösterilmiştir. "Independence, War, Technology" kitabında ise kullanılan belgelerin kaynak olarak özellikle belirtilmesinin biçimsel olarak tercih edildiği görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak kitap genelinde "kaynak" ifadesinin sayısal olarak TÜSİAD'ın eserleriyle kıyaslandığında daha çok anıldığı tespit edilmiştir. Tüm bu örnekler beraberce düşünüldüğünde gazete haberlerinin güncel konularda zaten mevcut olan kullanımının yanında tarihsel konularda da kullanılabilirliği görülmektedir. Bu noktada gazete haberlerinin, niteliksel açıdan iki türe sahip bir materyal özelliği taşıdığı da söylenebilir. Bu türler genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir: 1-) Olay Temelli Gazete Haberleri:

Güncel veya tarihi bir olayı okuyucularına aktarmayı amaçlayan, yer ve kişi isimleri gibi öğeleri barındıran, derse uygun bir planlama ile öğrencilere sunulabilecek haberlerdir. Bir trafik kazasına veya bir spor müsabakasına ilişkin haberler, olay temelli gazete haberlerine örnek olarak verilebilir. 2-) Olgusal Gazete Haberleri: Yine güncel veya tarihsel bir içerikten oluşan ama olay temelli bir yapı barındırmayan, genellikle insan ismi bulunmayan ve soyut bir duruma odaklanan haberlerdir. Yeni vergi düzenlemeleri, kanun maddeleri, hukuk kuralları hakkında bilgilendirmeler içeren haberler, sosyal/politik durumlara ilişkin köşe yazıları bu gibi haberlere örnek olarak belirtilebilir. Gazete haberlerinde var olan bu niteliksel çeşitlilik gazete haberlerinin derslerde kullanımı açısından farklı tasarrufların da mümkün olabileceğini göstermektedir (Ol, 2019). Sonuç olarak gazetelerin hem bilgilere hem de görüşlere yer verebilen yapısı; fotoğraf, karikatür, istatistik gibi farklı kanıt türlerinin bir araya getirilebildiği zengin bir tartışma/değerlendirme zemini sunması, gazeteleri güncel ve tarihsel konular ayrımı yapılmaksızın derslerde kullanım açısından avantajlı hale

getirmektedir. Şu ana kadar yer verilen alanyazın örneklerinden yola çıkılarak Sosyal Bilimlerin metodolojisini öğrencilere kazandırmak ve gazete haberlerini bir kaynak olarak kullanmak arasında var olan ilişkinin, öğrencilere çoklu bakış açısı kazandırmak açısından zengin bir temel sunduğu görülmektedir. Öğrencilerin gazeteleri hem bir kaynak olarak incelemelerinin, hem de gazetelerin mevcut niteliğinden hareketle sınıf içerisinde yapacakları konuşmaların/tartışmaların öğrencilere bu bağlamda bazı beceriler kazandıracağı düşünülmektedir.

- Bu araştırmada gazete haberlerinin kullanımına ilişkin sınıf içindeki öğrenme süreçlerinde öğrencilerin katılma(ma), görecelilik, empati ve başka fikirlere saygıya ilişkin durumları nasıldır? sorusuna cevap bulabilmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Sosyal Bilgiler dersi ile gazete haberleri arasındaki yakın ilişkiden yola çıkılarak hazırlanmış gazete temelli etkinliklerin uygulanması ve uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda gazete temelli etkinliklerin, öğrencilerin duygularında ve düşüncelerinde yarattığı etkinin incelenmesi, bu bağlamda öğrencilerin öğrenme ortamlarında bence/bana göre ifadeleri kullanmaları, arkadaşının görüşüne katılmaları ya da katılmamaları, empati kurmaları, farklı fikirlere/farklılıklara saygı duymaları ve görüş değiştirmeleri gibi durumlar incelenmiştir. Araştırmada var olan durumlar üzerinde yaşanan değişim ve etkilerin incelenmesi sebebiyle yöntem olarak nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması seçilmiştir. Uygulamayla araştırmanın bir arada yürütülmesi ve araştırmada elde edilen sonuçların kolaylıkla uygulamaya sokulabilmesi gibi özellikler taşıyan eylem araştırması, esnek yapısıyla araştırmacının veriye yakın olmasını ve araştırma sürecini/ortamını yakından tanıyarak deneyimlemesini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Gazete temelli etkinliklerle gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler öğretim sürecini değerlendirmek amacıyla çalışma grubu olarak İstanbul ilinin Küçükçekmece ilçesinde 2016-2017 eğitim öğretim yılında altıncı sınıfa devam eden 14 kız, 17 erkek, toplam 31 öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın yapıldığı okul çevresi, sosyoekonomik ve sosyokültürel açılarından genel olarak düşük düzeydedir. Öğrencilerin ailelerinin büyük çoğunluğunun ilköğretim veya ortaokul mezunu olması ve üniversite mezunu sadece bir ebeveynin bulunması, uygulamanın yapıldığı çevrenin sosyokültürel yapısı hakkında fikir vermektedir. 31 ailenin 20'sinde annelerin ev hanımı olması, birçok ailede ebeveynlerin ekonomik açıdan iyi imkânlar sunabilecek işlerde çalışmaması gibi durumlar da sosyoekonomik boyuttaki değerlendirmeye temel oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak gazete haberleri temelinde gerçekleştirilen öğretim sürecinin sınıf içi iletişim kesitlerinden yararlanılmıştır. Araştırma süreci boyunca gazete haberleri temel alınarak işlenen dersler kamerayla kayıt altına alınmıştır. Sınıf içinde gazete haberleri üzerinden yapılan tartışma ve soru cevap etkinliklerinin kayıt altına alınmasıyla, araştırmanın uygulama sürecinde sınıf içi iletişimin niteliği, öğrencilerin derse katılım durumu ve uygulamanın etkililiği hakkında fikir edinmek amaçlanmıştır. Öğrencilere kamera kayıtlarının araştırma amacıyla kullanılacağı kayıtlar öncesinde açıklanmış, görüntülerin gizliliğine verilen önem açıklanarak öğrencilerin tedirginliklerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Kamera kayıtları uygulama sürecinde düzenli olarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve analiz sürecinde kayıtlar izlenerek transkript edilmiştir. Transkript

edilen metinlerde öğrencilerin isimleri gizli tutulmuş ve her öğrenci için bir kod numarası verilerek gizliliğin korunmasına özen gösterilmiştir.

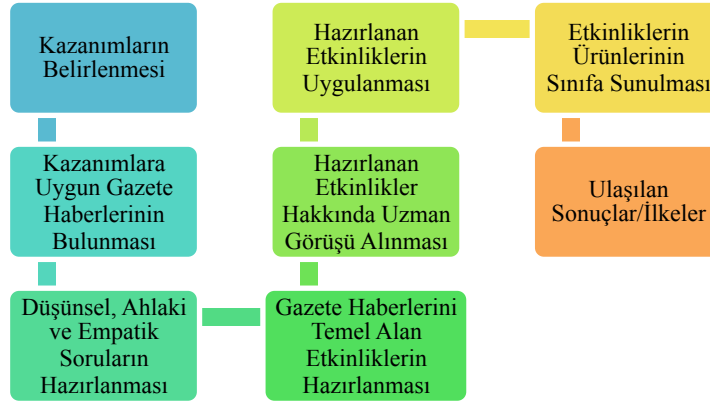
Verilerin Toplanması ve Analizi

Gazete haberlerine dayalı öğretim sürecinin her aşaması kamera ile kayıt altına alınmıştır. Öğrencilerle öğretmenin 18 saatlik öğretim sürecindeki tüm diyaloglarını ve öğretim sürecinin her detayını içeren kayıtlar, derslerin işlenmesinin ardından düzenli olarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Kaydedilen video görüntüleri, daha sonra araştırmacı tarafından izlenerek transkript edilmiş ve sınıf içi iletişimi gösteren metinlere ulaşılmıştır. Verilerin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla, kamera kayıtları başka bir araştırmacı tarafından da izlenmiştir. İki inceleme arasında, ulaşılan veriler açısından farklılığa rastlanamamıştır.

Transkript metinlerinde öğrencilerin;

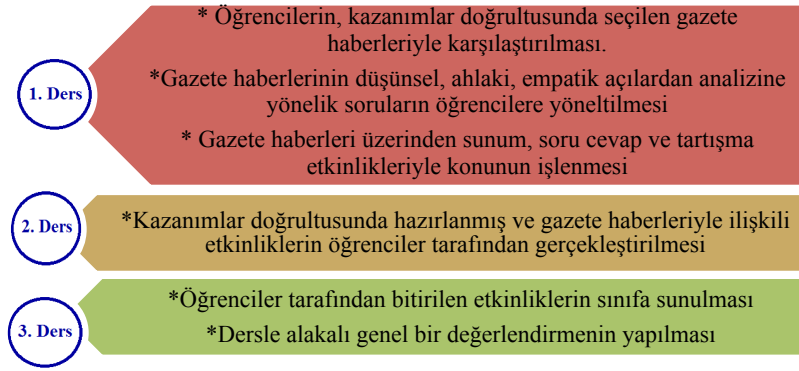
- öğrenme sürecine kendi görüşleriyle aktif olarak dahil olduklarının işareti kabul edilebilecek “bence / bana göre” ifadelerini barındıran,
- arkadaşlarının görüşlerine katıldıklarını veya katılmadıklarını anlatan,
- farklılıklara/farklı görüşlere saygı gösterme niteliği taşıyan,
- farklı kişilerle/olaylarla/durumlarla empati kurmaya yönelik,
- öğrenme sürecinde görüşlerinde değişim yaşandığına işaret eden cümlelerinin sayıları her uygulama haftası için tek tek tespit edilmiş ve sonuçlar tablo halinde gösterilmiştir.

Araştırmanın bulgular kısmında, öğrencilerin yukarıda bahsedilen kategorileri yansıtan cümlelerinin hem sayısal bilgilerine hem de bu niteliklere örnek oluşturan sınıf içi iletişim kesitlerine yer verilmiştir. Öğrencilerin isimleri kod numaralarıyla, uygulamayı gerçekleştiren araştırmacı öğretmenin ismi ise A.Öğrt. olarak ifade edilmiştir. Bu bölümde gazete haberlerine dayalı etkinliklerin uygulama sürecine dair bilgi verilmiştir. Şekil 1.’de uygulama sürecinin aşamaları yer almaktadır.

Şekil 1. Gazete Haberlerine Dayalı Öğretimin Uygulama Süreci: İşlem Yolu

Bu aşamalara bağlı olarak planlanan ve uygulanan öğretim süreci iki ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, işlenecek konu hakkında ön bilgi verildikten sonra konuyla ilgili gazete haberleri öğrencilere sunulmuş, soru cevap ve tartışma yöntemleri ekseninde öğrencilerin gazete haberleri hakkında düşünsel, ahlaki ve empatik değerlendirme yapımları sağlanmıştır. Dersin ikinci bölümünde ise önceden hazırlanmış gazete haberlerine dayalı etkinlikler öğrencilere dağıtılmış bu etkinliklere dair çalışma kağıtları öğrenciler tarafından doldurularak hazırlanan ürünler sınıfa sunulmuştur. Ulaşılan sonuçlar ve ilkeler öğretim sürecinin sonunda ortaya konulmuştur. Şekil 2.’de gazete haberlerine dayalı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamasının derse uyarlanmasına dair planlama verilmiştir.

Şekil 2. Gazete Haberlerine Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Ders Planlaması

Gazete haberlerine dayalı Sosyal Bilgiler öğretimin tüm uygulama haftalarında hazırlanan ders planına sadık kalmıştır. Bir dersin örnek uygulaması aşağıda verilmiştir.

Gazete Haberlerine Dayalı Öğretim Uygulamasının Bir Örneği

Ders: Sosyal Bilgiler
Sınıf: 6. sınıf
Kazanım: Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.
Süre: 40+40+40

Dersin ilk aşamasında öğrencilerin ön bilgilerini yoklamak ve güdülenmeyi sağlamak amacıyla konu hakkında sorular sorulmuştur. Ön bilgilendirme sürecinin tamamlanmasının ardından öğrenciler kazanım ve konuyla ilişkili olarak seçilen gazete haberleriyle karşı karşıya getirilmiştir. Gazete haberlerini öğrencilerin incelemesi sağlandıktan sonra haberleri değerlendirmeye dönük sorular öğrencilere yöneltilmiştir. Düşünsel, ahlaki ve empatik değerlendirmelere imkan tanıyan sorular, sınıfta soru cevap ve tartışma etkinliklerinin uygulanması için bir vasıta olarak kullanılmıştır. Uygulamanın bir haftasında sunulan gazete haberleri ve değerlendirme soruları şu şekildedir:

Tablo 3. Gazete Temelli Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Haberler ve Sorular

Haberler	Değerlendirme Soruları
<p>Ölen öğretmenin nakledilen gözüne hasret öpücüğü</p> <p>10 Eylül 2015 Pazartesi, 10:47:23</p> <p>Ölen öğretmenimizin gözüne hasret öpücüğü... Ölen öğretmenimizin gözüne hasret öpücüğü... Ölen öğretmenimizin gözüne hasret öpücüğü...</p> 	<p>1-) "Bir can verdik, 6 evladımız daha oldu" düşüncesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.</p> <p>2-) Organ bağışının zorunlu olmasını ister miydiniz? Neden?</p> <p>3-) Olumsuz davranışlarımızı gördüğümüz, iyi bir insan olmadığını düşündüğümüz birine bir organınızı bağışlar mısınız? Neden?</p> <p>4-) Bir insanın organ bağışını hak etmesi için insan olması yeterli midir, değil midir? Neden?</p>
<p>Profesöre 3 günde kalp bulundu, tartışma başladı</p> <p>10 Eylül 2015 Pazartesi, 10:47:23</p> <p>Kalp krizi geçiren Prof. Dr. Abit Demircan'a 3 gün içinde kalp bulunması, "ayrıcılık mı yapıyor?" tartışmalarına neden oldu. Ancak Demircan'ın "acil acil" grubundaki 30 hasta arasında olduğu ortaya çıktı. Uzmanlar, "Organın nakledileceği kişi seçilemez, ayrıcılık tanımama" dedi</p> 	<p>1-) Sizce organ bağışında ne gibi kurallar uygulanmalı? Açıklayınız.</p> <p>2-) Siz organ bağışı bekliyor olsaydınız sıranızı daha acil durumdaki bir hastaya verir miydiniz? Neden?</p> <p>3-) Organ bağışından yararlanabilmek ve iyileşebilmek için yasa dışı yollara başvurmak doğru mudur, yanlış mıdır? Neden?</p> <p>4-) Farklı dinden veya kültürden insanlara organ bağışı yapılması sizce doğru mudur, yanlış mıdır? Neden?</p> <p>5-) Maddi durumunuz çok iyi olsaydı/önemli bir mevkide bulunsaydınız organ bağışında size öncelik verilmesini ister miydiniz? Neden?</p>

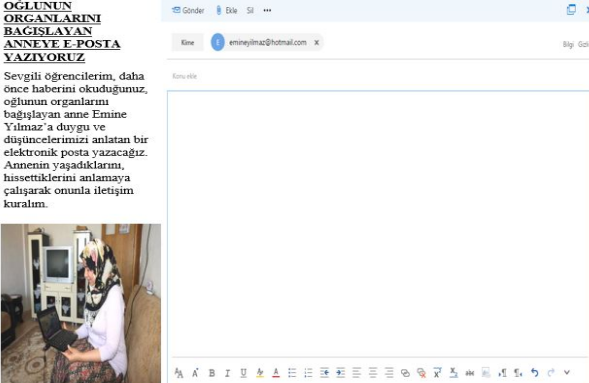
İlaç devi Bayer'den itiraf: Kanser ilacını zenginler için geliştirdik

Bayer firmasının kanser ilacı...
Kanser için hasta kayna yıldı /
İnsanlar için ilaç geliştirdik.
Firmamız CEO'su Marjin Dekkers,
İlaç Hastaları için değil, zengin
Hastalar için geliştirdik dedi.

1-) Yıllarca emek verip dünyada tedavisi bulunmayan bir hastalığın tedavisi için bir ilaç buldunuz. Bu ilacı insanlığın yararı için ücretsiz mi dünyaya sunardınız, yoksa yıllarca emek verdiğiniz için maddi bir karşılık mı beklerdiniz? Neden?

2-) Bayer ilaç firmasının yöneticisi Marjin Dekkers'ın kanser ilacı için "Biz bu ilacı Batılı zenginler için ürettik" açıklamasına cevap verecek olsaydınız ne söylerdiniz?

Gazete haberlerinin değerlendirilmesinin ardından öğrencilere konuyla ilişkili 2 etkinlik sunulmuştur. Etkinliklerin çalışma yaprakları şöyledir:

OGULUNUN ORGANLARINI BAĞISLAYAN ANNEYE E-POSTA YAZIYORUZ

Sevgili öğrencilerim, daha önce haberini okuduğumuz, oğlunun organlarını bağışlayan anne Emine Yılmaz'a duygu ve düşüncelerimizi anlatan bir elektronik posta yazacağız. Annenin yaşadıklarını, hissettiklerini anlamaya çalışarak onunla iletişim kuralım.

SANA İHTİYACIM VAR

Değerli öğrencilerim, aşağıdaki görseli İngilizce kelimelerin yandaki anlamlarını dikkate alarak inceleyiniz ve ardından soruları cevaplayınız.

- NEEDED ONE: BİRİNE İHTİYACI VARDI
- NEEDED AN ORGAN: BİR ORGANA İHTİYACI VARDI
- NEEDED A LIVER: BİR KARACİĞERE İHTİYACI VARDI
- NEEDED A HEART: BİR KALBE İHTİYACI VARDI
- DIED WAITING FOR AN ORGAN: BİR ORGAN BEKLERKEN ÖLDÜ
- ORGAN DONOR: ORGAN BAĞIŞÇISI

Sizce bu görselde anlatılmak istenen temel düşünce nedir? Bu düşünçeye katılıyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Sizce yukarıdaki görselde bahsedilen soruna nasıl çözüm önerileri üretilebilir? Bulduğunuz çözüm önerilerini nasıl uygulayabileceğinizi de açıklayınız.

(2021, Kabapınar ve Ol, s.147).

Ardından etkinliklerin gönüllülük esasına göre sunulması aşamasına geçilmiştir. Etkinliklerin sınıfa sunulmasının ardından ulaşılan sonuçları/ilkelere belirlemek amacıyla öğrencilerle bir soru cevap etkinliği yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde gazete haberleri aracılığıyla gerçekleşen sınıf içi iletişime dair kesitlere yer verilecektir. Ses kayıtlarından transkript edilen bu konuşmalarda öğrencilerin;

- a) Bence/bana göre/benim için gibi ifadelerle başlayan şahsi görüşler ortaya koymaları,
- b) Birbirlerinin görüşlerine katılmaları/katılmamaları,
- c) Empati kurmaları,
- d) Başka fikirlere saygı göstermeleri,
- e) Görüş değiştirmeleri gibi durumlar değerlendirilmiştir.

Ölçütlere uygun cümlelerin sayısı, belirlenen kategorilere göre sınıflandırılmış ve sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir. 6 haftalık öğrenme/öğretim sürecine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Tablo 4. Gazete Temelli Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğrencilerin Belirlenen Kategorilere Uygun İfadelerinin Genel Sonuçları (n=31)

Cümle Kategorileri	Öğrenci Görüşleri (f)
Bence/Bana Göre	74
Arkadaşımın Görüşüne Katılıyorum	35
Arkadaşımın Görüşüne Katılmıyorum	59
Empati Kurma	50
Farklılıklara/Farklı Görüşlere Saygı	11
Görüş Değiştirme	1
Toplam	230

Tablo 4'te öğrencilerin gazete haberleriyle desteklenmiş sosyal bilgiler öğretim sürecinde daha önceden belirlenen kategoriler bağlamında 6 hafta ve toplam 18 ders saati boyunca öğrenciler tarafından kullanılan cümlelerin sayısal sonuçları yer almaktadır. Gazete haberleriyle desteklenmiş sosyal bilgiler öğretim sürecinde öğrencilerin sınıf içi iletişim

kesitleri incelendiğinde öğrencilerin bu öğrenme ortamında toplamda 74 defa "Bence/bana göre", 35 defa "Arkadaşımın görüşüne katılıyorum", 59 defa "Arkadaşımın görüşüne katılmıyorum", 50 defa "Empati kurma", 11 defa "Farklılıklara/farklı görüşlere saygı", 1 defa "Görüş değiştirme", niteliği taşıyan cümleler kurdukları belirlenmiştir. Öğrencilerin kendi görüşlerini üretmelerini ve ifade etmelerini sağlayan bir öğrenme ortamının sağlandığı sonuçlardan anlaşılmaktadır. Sonuçlarda en çok dile getirilen cümlelerin 74 frekans ile bence/bana göre ifadeleriyle başlayan cümleler olduğu görülmektedir. Bence/bana göre ifadelerinin sayısı, gazete haberlerinin öğrencilerin ilgisini çeken niteliğinin ve öğrencileri konuşmaya, kendi fikirlerini ifade etmeye yöneltecek yapısının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin 35 kez "Arkadaşımın görüşüne katılıyorum" anlamındaki ifadeler kullanması da öğrenciler açısından öğrenme ortamında sadece öğretmenin konuşmalarının takip edildiği ve dikkate alındığı geleneksel öğrenme metotlarının dışına çıktığını, öğrencilerin birbirlerinin görüşlerini dikkate aldığı bir öğrenme ortamının oluşturulduğu izlenimini doğurmaktadır. 6 haftalık uygulamada 59 kez yer alan "Arkadaşımın görüşüne katılmıyorum" anlamındaki ifadeler de sosyal bilimler açısından oldukça değerli bir durumu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin farklı görüşlerin varlığını fark etmeleri, kendi bakış açılarından bu farklı görüşleri değerlendirmeleri ve makul bulmayarak katılmadıklarını ifade etmeleri öğrenme ortamında tüm öğrencilerin kendi fikirlerini savunduğu, değerlendirdiği ve gerekirse düzenlediği bir öğrenme ortamına zemin hazırlamaktadır. Empati kurmaya yönelik 50 cümlenin tespit edilmesinin gerekçelerini de gazete haberlerinin öğrencileri düşünsel ya da ahlaki ikileme sokan ve "Ben bu durumda olsaydım ne yapardım?" sorusunu öğrencilere sordurtan yapısında aramak yerinde olacaktır. Öğrencilerin farklılıklara/farklı görüşlere saygı içeren 11 ifadesi öğrencilerin süreç boyunca öğrendiklerinden yola çıkarak sürecin çeşitli aşamalarında ve veya süreç sonunda varabildiği üst düzey bir farkındalık boyutu olarak değerlendirilebilir. Görüş değiştirme durumu günlük hayatımızda dahi nadir olarak yaşanırken öğrenme ortamında öğrenilenlerden sonra görüş değiştirme durumuna 1 kez varılması da sosyal bilimler açısından anlamlı bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmından itibaren öğrencilerin bence/bana göre, arkadaşının görüşüne katılma/katılmama, empati kurma, farklılıklara/farklı görüşlere saygı, görüş değiştirme gibi durumlarını örneklendiren sınıf içi iletişim kesitlerine yer verilecektir.

a) Bence/bana göre

"Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur." kazanımı kapsamında gerçekleşen sınıf içi iletişime dair bir örneğe aşağıda yer verilecektir. Bu iletişim kesitinde "Bence/bana göre" ifadeleriyle kurulan cümleler üzerinden sınıftaki öğrenme ortamı hakkında çıkarımlara da ulaşılabılır.

Sınıf İçi İletişim Örneği

A.Öğrt: *Devam edelim. Bakın bir soru daha. Vergi vermek yerine fakirlere para yardımı yapmak, cami çeşme yaptırmak, aşevine yardım yapmak daha doğrudur düşüncesine katılıyor musunuz? Hangisi daha cazip size göre ve neden?*

Ö1: *Ben nedenini tam düşünemedim, ama bence aşevine yardım etmek.*

Ö15: *Cami yaptırmak, çünkü vergi verince devlet de bize cami yaptırıyor. Aynı şeye geliyor, düşünceye.*

A.Öğrt: *Başka?*

Ö21: *Hocam bence fakirlere para yardımı yapmak. Çünkü vergi vermeden mesela birisinin daha küçük bir çocuğu var, daha okula gidemeyecek yaşta, o yüzden onlara yardım ederim.*

A.Öğrt: *Peki şimdi bak, bir tanesinde biz devlete yardım ediyorduk, biraz önce öyle dediniz. Bir tanesinde fakirlere yardım ediyoruz, ikisi de yardım değil mi? Hangisi daha güzel nasıl karar verdiniz?*

Ö3: *Hocam, bence vergi vermek. Çünkü biz devlete vergimizi veriyoruz. Devlet de fakirlere başka, mesela cami yaptırıyor, çeşme yaptırıyor, fakirlere yardım ediyor. Yani yine biz hem devlete, hem de fakirlere yardım etmiş oluyoruz.*

A.Öğrt: *Dolaylı yoldan yine yapmış oluyoruz diyorsun bir yardım?*

Ö3: *Evet*

A.Öğrt: *Tamam, çok güzel...*

Sınıf içi iletişime dair bu örnekte gazete haberi üzerinden değerlendirmeler yapılmış ve vergi vermenin gerekliliği yardım faaliyetleriyle karşılaştırılmıştır. Bu iletişim kesitinde 3 öğrencinin kendi görüşlerini ifade ederken “Bence” ifadesini kullandığı ve aralarında görüş farklılıkları olduğu görülmektedir. Ö15 ve Ö21’in görüşlerinde vergi vermek yerine yardım faaliyetlerinde bulunma düşüncesine öncelik tanınmışken, Ö3 vergi verme düşüncesini tercih edip, vergi vermenin yardım faaliyetlerine de katkı sağlayacağına dair kapsayıcı bir görüş sunmuştur. Ö15 ise vergi vermek ve yardım faaliyetlerini ulaşılan sonuç bakımından aynı nitelikte gördüğünü belirtmiştir. Bu iletişim kesitinden de fark edileceği üzere; farklı görüşlerin bir arada olduğu öğrenme ortamlarında herkesin kendi görüşünü “Bence” diyerek özgürce açıklayabilmesi, mevcut görüşlerin yeniden değerlendirilebildiği ve olgunlaştırılabildiği bir düşünsel zemini öğrencilere sağlamaktadır.

b) Arkadaşının görüşüne katılma/katılmama

Yine aynı kazanım kapsamında gerçekleşen bir başka iletişim kesitinde, demokratik bir öğrenme ortamının özelliği olarak nitelenebilecek “arkadaşının görüşüne katılma/katılmama” durumunun bir örneği görülmektedir. Bu iletişim kesiti şu şekildedir:

Sınıf İçi İletişim Örneği

A.Öğrt: *Daha çok para kazanmayı istemek doğru mudur, yanlış mıdır?*

Ö15: *Çok para kazanmak yanlıştır. Çünkü herkes aynı parayı almalı, eşit olsa yani düzene girer.*

A.Öğrt: *Peki, bu görüşe katılmayan var mı?*

Ö19: *Ben. Hocam çünkü birileri diğerlerine göre daha ağır çalışıyor. Gece çalışanlar, gündüz çalışanlar var.*

Ö25: *Hocam bence çok para kazanmak doğrudur. Çünkü paradan önemli şey ailemiz var diyorlar ya, ailemize bakmak için de para gerekiyor.*

Ö1: *Bence Ö15’in dedikleri yanlış. Çünkü hocam, Ö19’un dediği gibi bazı insanlar daha az çalışabilir ama o parayı alabilir. Bazı insanlar daha çok çalışabilir ama yine de aynı parayı alabilir. Hocam yani böyle daha çok belki sorunlar çıkar ortaya.*

Bu konuşmada Ö1 hem arkadaşının görüşüne katılma hem de katılmama konusunda bir örnek sunmuştur. Öğrencinin, iki arkadaşının söylediklerini değerlendirip kararını verdiği ve bu süreçte gerekçesini de oluşturduğu fark edilmektedir. Bu açıdan öğrenme ortamlarında farklı görüşlerin yer almasının, öğrencilerin kendi kişisel bakış açısını ve argümanlarını oluşturma sürecine katkı sağladığı düşünülebilir. Sınıfta konuşulan herhangi bir konu hakkında başlangıçta fikri olmayan öğrenciler bile, sınıf içi iletişim süreçlerinde ortaya çıkan farklı görüşleri değerlendirerek ve kıyaslayarak kendi fikrini oluşturabilir.

c) Empati

Aşağıda “Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.” kazanımıyla ilişkili olarak “organ bağıışı” konusunda gerçekleşen sınıf içi iletişim kesitine empati örneği bağlamında yer verilmiştir.

Sınıf İçi İletişim Örneği

A.Öğrt: *Siz organ bağıışı bekliyor olsaydınız sıranızı daha acil durumdaki birine verir miydiniz? Söz alarak ve gerekçenizi söyleyin.*

Ö14: *Hocam verirdim, çünkü ölebilir.*

A.Öğrt: *Ölebilir. Peki, senin de ölme tehliken varsa?*

Ö14: *Hocam benimkisi acil değil.*

Ö7: *Verirdim çünkü benden çok yardıma ihtiyacı var.*

Ö1: *Hocam şimdi benim ne kadar durumumun acil olup olmadığına bağlı. Hani çok durumum acilse veremem. Çünkü hani onun da organa ihtiyacı var benim de var. Yani çok acilse... Ama durumum acil değilse veririm hocam. Çünkü durumu ağır, ölebilir.*

Ö19: *Hocam nakledilmezse hemen ölecekse hocam verirdim, biraz bekleyebilecekse vermezdim hocam.*

Ö30: *Hocam benim nenem iki senedir kalp hastası, iki senedir bekliyor. Bence vermeliler.*

Ö21: *Bence de vermeliler.*

Öğrencilerin empati kurma ile ilişkili cümlelerinde kendilerini organ nakli bekleyen bir kişinin yerine koyarak fedakarca çözümler ürettikleri görülmektedir. Ö7'nin görüşlerinde bu fedakarca tutum net biçimde gözükmemektedir. Kendisi aynı durumda olsaydı neler yaşayacağını ve hissedeceğini düşünen öğrenci, organ bağışi bekleyen kişiye organ vermesi hakkında “verirdim, çünkü benden çok yardıma ihtiyacı var” demiştir.

d) Farklılıklara/farklı görüşlere saygı

“Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.” kazanımının bir boyutu olan “din vicdan özgürlüğü” hakkında gerçekleşen sınıf içi iletişimden bir kesit “farklılıklara/farklı görüşlere saygı” davranışının bir örneği olarak sunulacaktır.

Sınıf İçi İletişim Örneği

A.Öğrt: *Peki söylemek isteyen var mı başka bir şey? Tamam, şimdi bir soru daha. Bu soru biraz daha genel bir soru. Başkalarının inançlarının kutsal olup olmadığına biz karar verebilir miyiz? Ya da nasıl veririz?*

Ö19: *Hocam bence karar veremeyiz.*

A.Öğrt: *Yani bize göre kutsal başkasına göre kutsal mı vardır?*

Ö19: *Evet hocam.*

A.Öğrt: *Vardır diyorsun. Peki, fikri olan var mı başka? Başkalarının inançlarının kutsal olup olmadığına biz karar verebilir miyiz? Neye göre, kime göre?*

Ö26: *Karar veremeyiz. Çünkü o başka dinde biz başka dindeyiz. Onun dini ona göre kutsaldır, bizim dinimiz bize göre kutsaldır.*

Verilen sınıf içi iletişim kesitinde öğrencilerin farklı inançların varlığına yönelik farkındalıkları ve kutsallığın kişiye göre değişen bir durum olduğuna ilişkin algıları fark edilmektedir. Ö26 “Onun dini ona göre kutsaldır, bizim dinimiz bize göre kutsaldır.” cümlesiyle inançları, özgürlükle ve kişisel seçimlerle ilişkilendirmektedir.

e) Görüş değiştirme

Aşağıda “Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.” kazanımıyla ilişkili olarak “organ bağışi” konusunda gerçekleşen sınıf içi iletişim kesitine görüş değiştirme örneği olarak yer verilmiştir. Görüşte yaşanan değişimin ders içerisindeki gelişiminin daha iyi anlaşılabilmesi adına aynı öğrenci tarafından ifade edilen görüşlerin zaman aralığı da belirtilmiştir.

Sınıf İçi İletişim Örneği

Dakika Aralığı

Konuşmalar

12.43 – 12.49

A.Öğrt: *Organ bağışi zorunlu olsun mu sizce? Sebebinizi de söyleyin.*

Ö19: *Hocam olmasın çünkü bazı insanların sağlıklı olmayan organları da var.*

A.Öğrt: *Zorunlu olmalı mı, olmamalı mı? İşte isteyen istemeyen, neden istiyor ya da istemiyor? Peki sizce bu konuda böyle dini bir sakınca var mı?*

Ö19: *Hocam bence var.*

A.Öğrt: *Nedir?*

Ö19: *Hocam şimdi o bedeni Allah sana teslim etti hocam...*

A.Öğrt: *Sonra o bedenin bir parçasını başka birine veriyorsun.*

Ö19: *Evet hocam.*

A.Öğrt: *Sıkıntılı mı sence bu durum?*

Ö19: *Hocam ben de tam bilmiyorum.*

15.57 – 16.20

A.Öğrt: *Kötü davranışlarını, olumsuz davranışlarını gördüğünüz bir insan var ve bu insan organ bağışına ihtiyaç duyuyor. Siz bu kişiye organlarınızı bağışlar mısınız?*

17-28 – 17.32

Ö19: *Ben bağışlardım hocam, çünkü herkesin yaşama hakkı var.*

Dersin farklı aşamalarından üç kesitte, öğrenci tıbbi veya dini engeller olabileceğini düşünerek organ bağışına karşı çıkma eğilimindeyken, daha sonra öğrencinin görüşünde değişim yaşayarak organ bağış hakkında olumlu düşünceler ürettiği görülmektedir. Bu açıdan öğretim sürecinde yapılan tartışmaların, öğrencinin kararsızlıklarının ortadan kalkmasında ve fikir oluşturma sürecinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler, gazete haberlerini temel alan Sosyal Bilgiler öğrenme ortamlarında ortaya çıkan tartışma etkinliklerinde, kendi görüşlerini ifade etme noktasında yoğun bir isteklilik hali yaşamıştır. Öğrencilerin, öğrenme sürecinde gazete haberlerindeki olaylar/durumlar hakkında sırayla kendi görüşlerini açıklaması ve bunun kısa sürede bir tartışma süreci haline alması; farklı fikirlerle karşılaşma, düşünme ve gerekçeler üretme, kendi fikirlerini savunmak için çaba harcama, başka kişilerle empati kurma, başkalarının görüşüne katılma/katılmama gibi durumların sıkça yaşandığı bir öğrenme ortamını ortaya çıkarmıştır. 6 haftalık uygulamanın sonunda, bence/bana göre ifadeleriyle başlayan, arkadaşının görüşüne katılma veya katılmama durumlarını içeren 168 örneğin yaşanmış olması bu durumu doğrular niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin bu süreçte farklılıklara/farklı görüşlere saygı ve empati gibi becerilerini geliştirebilecek fırsatlar buldukları, farklı görüşlere saygı özelliği taşıyan 11, empati kurma ile ilişkilendirilebilecek 50 cümle kurmaları durumundan anlaşılmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarıyla uyumlu olarak Sosyal Bilgiler dersinde gazete haberleri kullanılmasının öğrencilerin derse ilgi düzeyini artırmaya yardımcı olduğu, öğrencilerde karar verme becerilerini geliştirdiği ve öğrencileri eleştirel okuryazarlar, bilinçli vatandaşlar ve değişim halindeki dünyaya katkıda bulunan bireyler olmaya hazırladığı bulgularına ulaşan araştırmalar bulunmaktadır (Krashen, 1992, akt.Street, 2002, s.132). Gazete haberlerini temel alan bir öğretim anlayışında sosyal olayların analiz edildiği öğrenme etkinlikleri, öğrencilerde derse ilgiyi ve katılımı üst seviyeye çıkaran

tartışma ortamlarını doğurmaktadır (Kabapınar ve Baysal, 2004, s.417). Geleneksel eğitim anlayışında öğretmenin bilgi aktarması ve öğrencilerin dinlemesine dayalı öğrenme ortamlarında, sınıf içi tartışmalara genellikle yer verilmiyordu. Ancak sınıf içi tartışmalar, öğrencilere önemli beceriler kazandırabilecek bir etkinliktir. Sınıfa getirilen tartışmalı konular üzerinden yapılan sınıf içi tartışmalar, bu tartışma süreçlerinde farklı bakış açılarının değerlendirilmesi ve ortaya çıkan görüşlere kanıt arama çabası, sonunda da dengeli bir yargıya varmak, öğrencilerde eleştirel düşünme becerisini geliştiren bir yol olarak belirtilebilir (Doğanay, s.423). Bireyleri eleştirel okuryazarlar haline getirebilmek, konuşma ve tartışma açısından zengin sınıflar gerektirir. Öğrencilerin konuşmasına ve tartışmasına izin vermek, eleştirel okuryazar olma becerilerini geliştirebilir. Öğrenciler bu sayede, sosyal ve politik meselelerle ilgili kendi görüşlerini oluşturmayı, tartışılan içerik hakkında daha fazla bilgi sahibi olmayı, empati ve şefkat geliştirmeyi, tartışma ve demokrasi arasındaki birbirini tamamlayan ilişkiyi, farklı ve yeni bakış açıları/görüşleri ve sorunları birlikte çözmeyi öğrenirler (Wolk, 2003, s.104). Gazeteler aracılığıyla sağlanabilecek bu tartışma ortamlarında öğrencilerin çoklu bakış açıları fark etmemesi olanaksız hale gelmekte ve öğrenciler sınıf içi tartışmalarda daha etkili çözümlere ulaşabilmek için öğrenme ortamının doğasından kaynaklı olarak Sosyal Bilimlerin metodolojisini kullanmaya ve başkalarının görüşlerini dikkate alma, kendi görüşlerini savunma, görüş değiştirme, eleştirel düşünme, karar verme, problem çözme gibi davranışları sergilemeye teşvik edilmektedir.

Öğrencilere gazete okumayı öğretmek ve gazetelerde çıkan haberler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak, onları eğitimli vatandaş olmaya da hazırlar. Aktif bir vatandaşlık, toplumda haberlerin nasıl elde edildiği ve kullanıldığı konusunda eleştirel bir tutum içerisinde olmayı gerektirmektedir. Gazeteyi eleştirel okumanın geliştirilmesi, sadece vatandaşlar için faydalı olan gazete okuma becerilerini değil, aynı zamanda vatandaşların çevrelerindeki dünyayı fark etmelerini ve buna göre hareket etmelerini sağlayan yaşam becerilerinin gelişimini de teşvik eder (Segall ve Schmidt, 2006, s.98). Eleştirel bir biçimde gazete haberlerini okuyan öğrencilerde, medya bir gerçeklik sağlayıcısı olarak değil, tartışmalı, yoruma açık, değiştirilebilir veya görmezden gelinebilir bir kaynak olarak anlaşılacaktır, bu da öğrencilerin yetişkin bir birey gibi okuduklarını değerlendirebilmesini sağlar (Postman ve Weingartner 1969, s.95). Böylece bilgi ve bilginin üretildiği yapılar, sabit olarak değil, doğru olarak varsayılmış, ancak eleştirel olarak yeniden değerlendirilebilecek ve değişebilecek insan yapıları olarak algılanır. Öğrenciler bu sayede, kendilerine sunulanları olduğu gibi kabul etmek yerine, kendi anlamlarını oluşturmak için teşvik edilmiş olacaktır (Segall ve Schmidt, 2006, s.93). İnsana beş duyu organı aracılığıyla ulaşan herhangi bir verinin zihne depolandığında bilgiye dönüşmediği ve bilgi oluşumundan/üretiminden bahsedebilmek için kişilerin kendilerine ulaşan verileri işlemesi ve kendine özgü bir şekilde anlamlandırması gerektiği (Özden, 2008, s.2) düşünüldüğünde, gazete haberlerinin kazandırabileceği eleştirel okuma ve çoklu bakış açıları anlayabilmenin çağdaş eğitimin amaçları açısından önemi fark edilmektedir.

Topçubaşı'nın (2022) araştırmasına göre de öğrenciler, gazetelerin sunduğu örnek olayları/durumları değerlendirirken sınıfta farklı bakış açılarının kendiliğinden ortaya çıkışı demokratik bir tartışma ortamını da doğurmuştur. Gazeteler aracılığıyla tartışmalar yapılan bir öğrenme ortamının, öğrencilerin sosyal bir olayı kendi bakış açısından değerlendirmesini, farklı bakış açıları, değer yargılarını, görüşleri, duyguları karşılaştırmasını ve kendi görüşünü daha iyi gerekçelendirmesini sağladığı görülmüştür. Kabapınar ve Baysal'ın (2004, s.417) araştırmasındaki, öğrencilerin, öğrenme ortamlarında gazetelerden seçilen örnek olaylar aracılığıyla yapılan tartışmalar sayesinde bir olayla/olguyla alakalı farklı görüşleri/bakış açıları/değer yargılarını fark ettiklerine ve eleştirel bir gözle bunları değerlendirebilme becerisi kazandıklarına yönelik bulgular, araştırmanın sonuçlarıyla

uyumluluk göstermektedir. Kanirawati'nin (2017, s.42) araştırmasında da gazete haberleri kullanılarak sınıfta gerçekleştirilen bir uygulama sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinde artış tespit edilmiştir. Wolk'un (2003, s.105) araştırmasına göre ise gazeteler aracılığıyla, öğrencileri sorular sormaya, tartışmaya yönlendirmek ve sorularının cevaplarını bulmalarında onlara yardımcı olmak, onların düşünceli, özenli, etkin bireyler olmalarına ve eleştirel bir okuryazarlık becerisini kazanmalarına katkılar sağlamaktadır. Özetle, Sosyal Bilgiler dersinde gazete haberleri kullanılarak, öğrencileri kendi görüşlerini oluşturmaya ve savunmaya, farklı fikirleri/değerleri/duyguları/yaşantıları fark ve analiz etmeye yönlendirecek, dolayısıyla öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerinin gelişimini sağlayacak bir öğrenme ortamının oluşturulabileceği sonucuna varılmıştır. Gazete haberlerinin derslerde nasıl kullanılacağı konusunda ise alanyazında farklı görüşler bulunmaktadır. Öğrencilerin sosyal problemlere farklı çözüm önerileri geliştirebilmesi ve çoğulcu bakış açısını içselleştirebilmesi adına gazete temelli örnek olay yöntemi bağlamında gazetelere yer verilebileceği gibi (Kabapınar ve Ol, 2021, s.13, Kabapınar, 2014, s.125), örnek olayın hazır kaynaklarından biri olarak gazetelerden de yararlanılabilir (Sönmez, 2005, s.308).

Gazete haberlerinden yararlanılarak oluşturulan öğrenme ortamları, öğrencilere toplumsal yaşamdan seçilmiş insan davranışları/olaylar/olgular üzerinden, ahlaki/düşünsel/empatik değerlendirmeler yapma ve kendi düşüncelerini, değerlerini, doğru ve yanlışlarını; başkalarının düşünceleriyle, değerleriyle, doğru ve yanlışlarıyla karşılaştırarak değerlendirme olanağı sağlamaktadır. Öğrencilerin, gerçek hayattan seçilen örnekler aracılığıyla girdikleri tartışmalar, onlara kendi fikirlerini özgüvenle savunabilecekleri, farklı fikirlerle karşılaşabilecekleri bir öğrenme ortamı sağlamakta ve öğrencilere birçok fikrin arasından kendisi açısından en doğru olanı seçebilme yetisini kazandırabilmektedir. Bu sınıf içi tartışma ve değerlendirme sürecinin eğitimsel açıdan önemi Wolk'a göre (2003, s.104) şöyledir: "Çocukların önemli sorunlar ve konular hakkında açık tartışma yapmasına izin vermemek, okullardaki en zararlı entelektüel boşluktur." Bu açıdan, araştırmada öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirebilmesini sağlayacak ve öğrenciler açısından büyük bir düşünsel eksikliği giderecek öğrenme ortamları oluşturulmuştur. Wells ve Chang-Wells'e göre (1992, s.25, akt. Wolk, s.104): "Eğitim diyalogdur." Öğrenme ortamını güçlendirmenin yolu öğrencileri konuşturmaktan geçmektedir. Öğrencilere biçilen susma rolü, öğrenciler açısından öğrendiklerini anlamlandırma ihtimalini yok eder. Bu da öğretimi başarısız hale getirir. Kısacası sessizlik yaratan bir eğitim, eğitim olmaktan çıkar (Simon, 1987, s.374-375).

Bu araştırmada gazete haberleri temel alınarak oluşturulan öğrenme ortamlarının, öğrencilerde eleştirel düşünme, farklılıklara/farklı bakış açılara saygı duyma, problem çözme, olayları/durumları analiz edebilme, empati kurma gibi becerilerin geliştirilmesi açısından nasıl bir etki yarattığıyla alakalı önemli ipuçları elde edilmiştir. Öğrencilerin susmasına ve öğretmenden/ders kitabından sunulan bilgileri sorgulamadan, olduğu gibi almasına dayalı öğrenme ortamlarında gelişmeyeceği aşikâr olan bu becerilerin, nasıl geliştirilebileceği konusunda bu araştırma önemli ve yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Bu araştırmada, öğrencileri düşünmeye, konuşmaya, okumaya, yazmaya ve her şeyden önemlisi tartışmaya teşvik eden ve sosyal bilimlerin metodolojisine göre düşünmeye yönelten öğrenme ortamlarının sağlanmasında gazete haberlerinin kullanılmasının önemli bir rol oynayabileceği görülmüştür.

Öneriler

Gazete haberlerinin öğrencilere çoklu bakış açısı kazandırmak açısından etkililiğinin değerlendirildiği bu çalışma 6. Sınıf Sosyal Bilgiler düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin eleştirel düşünme, analiz etme, problem çözme gibi üst düzey

düşünme becerilerinin geliştirilmesine de katkı sağlayabilen benzer çalışmaların farklı sınıf düzeylerinde gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardır. Gazete haberlerinin okuma, yazma, düşünme gibi tüm dersleri yakından ilgilendiren etkileri düşünülerek eğitimle ilgili tüm alanlarda gazete kullanımının etkileri araştırılmalıdır. Gazete haberlerinin, değer öğretiminde etkilerini ölçmek amacıyla uygulamaya dönük araştırmalar yapılmalıdır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkı Beyanı: Birinci ve ikinci yazar çalışmaya %50'şer katkı sağlamıştır.

Araştırma Yayın Etiği: Bu çalışmanın hazırlanma ve yazım sürecinde “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Doğanay, A. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. Dursun Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (s.417-434), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kabapınar, Y., ve Baysal, Z. N. (2004). İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimine yaşamın kendisini taşımak: Gazete haberinin kullanıldığı bir öğretimin tasarlanması ve değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, s. 384-419.
- Kabapınar, Y., (2019). “Kanit Temelli Öğrenme; Tanım, Kapsam, Yaklaşımlar”. *Kimlik Belirleyen Derslerde Kanıt Temelli Öğrenme* (s.29-54), Ankara: PegemA.
- Kabapınar, Y. ve Ol, C. G., (2021). “Yaşamın Sınıfa Yansımaları Olarak Örnek Olay Yöntemi: “Çözülecek Binlerce Sorun Var”. *Kuramdan Uygulamaya Örnek Olay* (s.3-23), Ankara: PegemA.
- Kabapınar, Y., (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. - (Ed.). Ankara: PegemA.
- Kabapınar, Y. ve Ol, C. G., (2021). “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Haberlerine Dayalı Örnek Olay Yöntemini Kullanmak”. *Kuramdan Uygulamaya Örnek Olay* (s.131-152), Ankara: PegemA. Kabapınar, Y., (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. - (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kanirawati, K. (2017). Implementation of problem based learning model with Newspaper media to improve students critical thinking In social science learning viii-a grade, *International Journal Pedagogy of Social Studies*, 2(1), s. 32-42.
- Kuyaş, A. (2006). *Tarih, 1839-1939*. İstanbul: TÜSİAD.
- Kuyaş, A. (2002). *Tarih, 1939-2002*. İstanbul: TÜSİAD.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (4-5. sınıf)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (6-7. sınıf)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2023) *K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli*, MEB Yayınevi, Ankara.
- NCSS, National Council for the Social Studies. (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for the social studies*. Washington, DC: NCSS.

- Ol, C.G. (2019). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Gazete Haberlerini Kullanmak: Bir Eylem Araştırması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, Y (2008), *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Postman, N., and C. Weingartner. (1969). *Teaching as a Subversive Activity*. New York: Delacorte.
- Segall, A. ve Schmidt, S. (2016). Reading the Newspaper as a Social Text. *The Social Studies*, 97(3), 91-99.
- Simon, R. I. (1987). Empowerment as a Pedagogy of Possibility. *Language Arts*, 64(4), s. 370-382.
- Sönmez, V. (2015). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Street, C. (2002). Teaching with the Newspaper. *The Social Studies*, 93(3), 131-133, Doi: <https://doi.org/10.1080/00377990209599897>
- Topçubaşı, T. ve Y. Kabapınar, "Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Gazete Haberleriyle Desteklenmiş Örnek Olay Yöntemi Öğrencilere Çoklu Bakış Açısı Kazandırır mı?: Bir Eylem Araştırması," *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi(BAEBD)* , cilt.13, no.2, s.1171-1195, 2022.
- TTKB. (2008). *İlköğretim 4-8. Sınıf Öğretim Programlarının Öğrenme-Öğretme Süreçlerinde Gazete Kupürlerinden Yararlanma*, Ankara.
- Wilkes, A. (2015). *KS3 History, Technology, War and Independence 1901-Present Day* (Fourth Edition), EBook 3, UK, Oxford.
- Wolk, S. (2003). Teaching for critical literacy in social studies. *Social Studies*, 94(3), s. 101-106.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Summary

Purpose

Newspaper news is a source of interesting news about current or historical issues that people have used from past to present to get information, have fun and spend time. There is a great similarity between the Social Studies course and newspapers in terms of the subjects they deal with. The qualitative diversity in newspaper news shows that different savings may be possible in terms of the use of newspaper news in the Social Studies course. The structure of newspapers, which can include both information and opinions, and the fact that they provide a rich discussion/evaluation ground where different types of sources such as photographs, cartoons, statistics can be brought together, make newspapers advantageous in terms of use in lessons regardless of current and historical issues. By examining and discussing newspaper news as a source, students can recognise different opinions/perspectives, learn the basic methods of social sciences, and develop high-level thinking skills such as critical thinking and decision-making. In this study, it was aimed to find an answer to the question of how students' participation, relativism, empathy and respect for other ideas are in the classroom learning processes related to the use of newspaper news in the Social Studies course. In this research, which aims to develop students' multiple perspectives through newspaper news, it is aimed to analyse the current situation in the classroom based on these criteria.

Method

The focus of the study is the implementation of newspaper-based activities prepared based on the close relationship between the Social Studies course and newspaper news and the evaluation of the results of the implementation. As a result of the study, the effect of

newspaper-based activities on students' emotions and thoughts was examined, and in this context, situations such as students' use of expressions such as "in my opinion/according to me", agreeing or disagreeing with their friend's opinion, empathising, respecting different ideas/differences and changing their opinions were examined. In the research, action research, one of the qualitative research designs, was chosen as the method because of the examination of the changes and effects on the existing situations.

Results

When the in-class communication sections of the students in the social studies teaching process supported by newspaper news were analysed, it was determined that the students made sentences with the qualities of "In my opinion/according to me" 74 times, "I agree with my friend's opinion" 35 times, "I disagree with my friend's opinion" 59 times, "Empathising" 50 times, "Respect for differences/different opinions" 11 times, "Changing opinions" 1 time in this learning environment. It is understood from the results that a learning environment that enables students to produce and express their own opinions is provided.

Conclusion and implications

According to the results of the study, students experienced an intense willingness to express their own opinions in the discussion activities that emerged in Social Studies learning environments based on newspaper news. The fact that the students took turns to express their own opinions about the events/situations in the newspaper news during the learning process and that this became a discussion process in a short time revealed a learning environment in which situations such as encountering different ideas, thinking and producing justifications, making efforts to defend their own ideas, empathising with different events/phenomena/persons, agreeing/disagreeing with the opinions of others were frequently experienced. At the end of the 6-week implementation, the fact that there were 168 examples starting with the phrase "in my opinion/according to me" and including the situations of agreeing or disagreeing with the opinion of friend confirms this situation. In addition, it is understood that the students found opportunities to develop their skills such as respect for differences/different opinions and empathy in this process, as they formed 11 sentences with respect for different opinions and 50 sentences that can be associated with empathy.

In the discussion environments that can be provided through newspapers, it becomes impossible for students not to notice multiple perspectives and students are encouraged to use the methodology of Social Sciences due to the nature of the learning environment in order to reach more effective solutions in classroom discussions and to exhibit behaviours such as taking into account the opinions of others, defending their own opinions, changing opinions, critical thinking, decision making, problem solving.

In this study, important clues have been obtained about the effect of learning environments based on newspaper news on the development of skills such as critical thinking, respecting differences/different perspectives, problem solving, analysing events/situations and empathising. This research is important and guiding in terms of how these skills, which obviously cannot be developed in learning environments based on students' silence and taking the information presented from the teacher/textbook as it is without questioning, can be developed. In this research, it has been seen that the use of newspaper news can play an important role in providing learning environments that encourage students to think, speak, read, write and, above all, to discuss and to think according to the methodology of social sciences.